

ЎҚУВЧИЛАРДА ОФИЦЕРЛИК КАСБИГА ҲАВАС ҲИСЛАРИНИ ЎЙҒОТИШ ОРҚАЛИ ВАТАНПАРВАРЛИК ТУЙҒУСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ

Салимов Маъруф Эшдавлат ўғли

Мирзо Улуғбек номидаги ЎЗМУ, “Педагогика ва умумий психология” кафедрасининг
мустақил тадқиқотчиси

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7272067>

Аннотация. Ушбу мақолада мактабларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш ва офицерлик касбий компетентлигини ривожлантириш масалалари ёритилган. Ёшларда ватанпарварлик туйғуларини, суверенитети, ҳудудий яхлитлигини муҳофаза қилиш, фуқаролик, миллатлараро ва конфессиялараро тинчлик ҳамда тотувликни мустаҳкамлаш, давлатнинг мудофаа қобилиятини ошириш масалалари очиб беришга ҳаракат қилинган.

Калим сўзлар: Ёшлар орасида, офицер, ватанпарварлик, мудофаа қобилияти, муҳофаза қилиш, фуқаролик, миллатлараро бағрикенглик, касбий компетентлик, ҳис-туйғуларни ривожлантириш, ҳарбий таълим, модернизациялаш.

ФОРМИРОВАНИЕ ЧУВСТВА ПАТРИОТИЗМА У СТУДЕНТОВ ЧЕРЕЗ ПРИВИТИЕ УВЛЕЧЕНИЯ ОФИЦЕРСКОЙ ПРОФЕССИЕЙ

Аннотация. В данной статье рассматриваются вопросы формирования чувства патриотизма и развития профессиональной компетентности офицера путем привития в школах увлечения офицерской профессией. Вопросы защиты суверенитета и территориальной целостности молодежи, укрепления гражданского, межнационального и межконфессионального мира и согласия, повышения обороноспособности государства.

Ключевые слова: молодежь, офицер, патриотизм, обороноспособность, защита, гражданственность, межнациональная толерантность, профессиональная компетентность, эмоциональное развитие, военное образование, модернизация.

FORMING A SENSE OF PATRIOTISM IN STUDENTS THROUGH INSTRUCTION OF PASSION FOR OFFICER PROFESSION

Abstract. This article covers the issues of forming a sense of patriotism and developing the professional competence of an officer by instilling enthusiasm for the officer's profession in schools. The issues of protecting the sovereignty and territorial integrity of young people, strengthening civil, inter-ethnic and inter-confessional peace and harmony, and increasing the state's defense capabilities are highlighted. attempted.

Key words: among youth, officer, patriotism, defense ability, protection, citizenship, inter-ethnic tolerance, professional competence, emotional development, military education, modernization.

КИРИШ

Жаҳонда ҳарбий таълим соҳасига замонавий билим, илғор хорижий тажрибалар, ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш асосида бўлажак офицерларнинг касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғуларини шакллантириш ва ривожлантиришга бугунги кунда алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Мақоланинг **кириш қисмида** бугунги кунда бу касбга ҳавас билан интилиш, халқаро миқёсда ҳарбийларнинг компетентлик даражасини ривожлантириш ва баҳолаш стратегик аҳамият касб этиб, ҳарбий таълим тизимини модернизациялаш, ижтимоий

муҳит талабларига интеграциялаш, компетенцияларга асосланган давлат таълим стандартларини жорий этиш, мактабдаги ҳарбий таълим муассасаларида таълим жараёни самарадорлигини оширишга хизмат қилувчи илғор инновацион механизмларни ишлаб чиқишни тақозо этмоқда.

Ўқувчиларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш ва ривожлантириш, уларда стратегик мобиллик, ҳарбий ватанпарварлик, миллатлараро бағрикенглик, толерантлик тафаккурини ҳамда ижодий фикрлашни ривожлантириш масалалари бўйича кўплаб ижодий ишлар олиб борилмоқда. Мактабларда офицерларнинг касбий компетентлигини ривожлантириш орқали ҳарбий таълим тизимини модернизациялаш, энг илғор инновацион ёндашувларга асосланган давлат таълим стандартларини жорий этиш, ўқув жараёнига замонавий педагогик технологияларни тадбиқ этиш ва ахборот-коммуникация технологияларнинг имкониятларидан кенг кўламда фойдаланишни янги сифат даражасига кўтаришни бугунги таълим талаб этмоқда.

МЕТОД ВА МЕТОЛОГИЯСИ

Мамлакатимизда олиб борилаётган ҳарбий ислохотлар туфайли Қуролли Кучларимиз учун юқори малакали мутахассисларни, юксак интеллектуал, маънавий-ахлоқий салоҳиятга эга бўлган офицер кадрларни тайёрлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. «Айни вақтда, айтиш жоизки, кўрилаётган чора-тадбирларга қарамасдан, ҳарбий кадрларни тайёрлаш тизими замон талабларига тўлиқ жавоб бермайди. Мактабларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш муҳим аҳамиятга эгадир.

Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегиясида ҳам «Мактабларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш ҳамда самарадорлигини ошириш, Ўзбекистон Республикасининг конституциявий тузуми, суверенитети, ҳудудий яхлитлигини муҳофаза қилиш, фуқаролик, миллатлараро ва конфессиялараро тинчлик ҳамда тотувликни мустаҳкамлаш, давлатнинг мудофаа қобилиятини мустаҳкамлаш, Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларининг жанговар қудрати ва салоҳиятини ошириш» каби муҳим вазифалар белгиланган.[1,46.]

Ҳарбий таълим жараёнини модернизация қилишнинг истиқболли мактабларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш бўлажак офицерлар касбига қизиқтишни ортириш ва уларга хос компетентлигини ривожлантиришнинг самарали механизмларини аниқлаш ва амалиётга жорий этиш билан боғлиқ. Шу нуқтаи назардан, мактабларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш бўлажак офицерларнинг назарий билим, кўникма ва малакаларини ривожлантириш орқали касбий тайёргарлик даражасини ошириш, креатив тафаккур тарзини қарор топтириш мазкур соҳадаги замонавий тенденциялардан бири сифатида қаралмоқда. [6,21.]

ТАДҚИҚОТ НАТИЖАСИ

Мақоланинг **назарий манбалар** таҳлили шуни кўрсатдики, касбий компетентлик ва уни ривожлантириш муаммоси кўплаб тадқиқотчиларнинг илмий изланишларида турли йўналишларда ўрганилган. Жумладан, мактабларда офицерлик касбига ҳавас ҳисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш муаммоларининг

методологик, психологик, дидактик ва услубий аспектлари В.И.Байденко, А.Г. Бермус, А.А.Бодалев, Н.Н. Боритко, А.А. Вербицкий, Р. Исянов, Н.В. Кузьмина, И.И.Легостаев, А.А.Муралев, Э. Ғозиев, Н.М. Муслимов, О.М. Мусурманова, И.В.Петрова, А.М.Новикова, В.А. Сластенин, Ш.С. Шарипов, М.Б. Уразова, Б.Х.Ходжаев, А.Х. Махмудов ва бошқа олимларнинг ишларида ўрганилган. Мазкур тадқиқотларнинг аксарияти "билиш" концепциясини амалга оширишга асосланган бўлиб, уларда битирувчиларнинг когнитив фаоллик даражасини ривожлантиришга хизмат қилувчи билим ва кўникмаларнинг маълум бир жамланмаларини ўзлаштириш белгиланган.

Мазкур муаммо таърифларидан Н.М. Муслимов "компетенция-қобилият демакдир", бироқ компетенция атамаси билим, кўникма, маҳорат ва қобилиятни ифода этишга ҳам хизмат қилади деб кўрсатган бўлса, А.Х. Махмудов «компетентлик – бу, бири бири билан ўзаро боғлиқ ва ўзаро таъсир кўрсатувчи интегратив билим, кўникма ва малакаларнинг алоҳида қирраларини (когнитив компонент) ҳамда ижтимоий муҳим жиҳатларини (қабул қилинаётган қарорга тайёрлик, лаёқатлилиқ ва масъулиятлилиқ) камраб олган шахснинг интегратив сифатидир (ижтимоий-психологик компонент)» дея изоҳлайди. [10,31.]

Мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш бўлажак мутахассисларни тайёрлашда ватанпарварлик компетенциявий ёндашувининг методологик, дидактик, технологик, методик ва луғавий жиҳатлари ёритилган бўлиб, қуйидагиларни ўз ичига олади:

- касбий салоҳиятни шакллантиришга назарий ва услубий ёндашувларни ўрганишда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш;

- мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш амалга ошириш доирасида ўқувчининг мустақил ишини ташкил этиш;

мутахассисларни тайёрлашда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш, касбий компетенцияларнинг дидактик асосларини ишлаб чиқиш ва ҳ.к.

Бироқ мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантиришда касбий сифатларини такомиллаштиришнинг педагогик ва психологик механизмлари етарлича ўрганилмаган. Ҳолбуки айни муаммо мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш асосий таркибий қисми ҳисобланади.

Юқорида тилга олинган тадқиқотчиларнинг фикрларига таянган ҳолда, мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини қуйидаги хулосага келдик: "мактабда офицерлик – юксак ҳарбий, касбий билимларни ўзида мужассамлаштирган, юқори даражада интеллектуал салоҳиятга эга, мукамал жисмоний тайёргарликдан ўтган, ғоявий жиҳатдан шаклланган, замонавий ҳарбий техника ва қуроллардан мақсадли фойдалана оладиган, ўз халқиға, Президентига мислсиз садоқатли, Ватан шаъни ва кадр-қимматини доим ҳимоя қилувчи, кимға ва нима учун хизмат қилаётганлигини тўлиқ англаб етган профессионал шахсдир". [13,42.]

Мавзу бўйича **амалий жараёнларда** кўзга ташланадиган ҳолатларда, ривожланган мамлакатлар (АҚШ, Россия, Германия, Хиндистон, Хитой, Франция ва бошқалар)нинг

ушбу муаммо бўйича тажрибаларини ўрганиш ва таҳлил этиш натижасида компетентлик кўп қиррали интегратив шахс кўрсатгичи эканлигини аниқлашга муваффақ бўлдик. Бунда мутахассиснинг билим, кўникма ва малакалари касбга доир сифатларини ўзида қамраб олувчи офицерларнинг касбий компетентлигини такомиллаштириш модели ва мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантиришда қўлланилиши лозим бўлган замонавий таълим тенденциялари сифатида қайд этилганини кўришимиз мумкин.

Мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш ва ривожлантириш даражасига сезиларли таъсир этувчи асосий омиллар (ҳарбий-педагогик, технологик, диагностик ва касбга тааллуқли) тизимли таҳлил асосида аниқланди. Ҳарбий-педагогик (аналитик ва ижодий фикрлашни ривожлантириш даражаси, махсус ҳарбий вазифалар ва тактик вазиятларни ҳал қилишда тўпланган тажриба, юқори даражадаги ўз-ўзини тартибга солиш, ўз-ўзини бошқариш ва касбий жавобгарлик); технологик (расмий, тезкор-тактик ва махсус вазифаларни режалаштира олиш тажрибаси; замонавий қурол-аслаҳалардан самарали фойдаланиш ва ахборот-коммуникация технологиялари имкониятларидан фойдаланиш кўникмалари); диагностик (жанговар ва яқка тартибда бажариладиган вазифалар сифатини объектив ва ишончли баҳолаш тизимидан фойдаланиш; тайёргарликнинг барча босқичларида касбий компетентликни такомиллаштиришнинг узлуксиз диагностикасини амалга ошириш; бўлажак офицерларнинг шахсий сифатларини ривожлантириш даражасини баҳолашда тест усулларидан фойдаланиш ва бошқалар); муҳим хизмат вазифаси (бўлажак офицерларда психологик ва ахлоқий тарбиянинг юқори даражаси, маънавий-ахлоқий, кучли ирода ва ватанпарварлик фазилатлари; мулоқотчанлик, ижодкорликнинг зарур даражада ривожланганлиги ва бошқалар) шулар жумласидандир. Белгиланган асосий омилларнинг ўзаро боғлиқлиги ва таъсирининг баҳоланиши бўлажак офицерлар ўртасида касбий билимларни такомиллаштириш учун зарур педагогик ва психологик шарт-шароитларни яратишни таъминлайди. [11,22.]

МУҲОКАМА

Шу нуқтаи назардан, мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш ва ривожлантириш қуйидаги зарур педагогик ва психологик шартларни вужудга келтиради. Булар: замонавий фанлар бўйича махсус билим, кўникма ва малакаларни эгаллашларида юқори даражадаги мотивацияни шакллантириш;

бўлажак офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш ва ривожлантиришнинг мустақил ўзлаштириш фаолиятини фаоллаштириш имконини берувчи усулларни қўллаш;

ҳарбий-касбий хизмат кўрсатишда муҳим шахсий сифатларини фаол ривожлантириш усул ва воситаларидан тўғри фойдаланиш;

ташкилий бошқарув вазифаларини, турли касбий топшириқларни ва тезкор-тактик вазиятларни ҳал қилиш тажрибасини эгаллашда амалий тайёргарликнинг устуворлиги;

замонавий усуллар ва дидактик воситалар, шунингдек, ахборот-коммуникатсион технологиялар ва симуляцион дастур воситаларининг имкониятларидан самарали фойдаланиш;

бўлажак офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш жараёни ижодий технологик жараён билан алмаштириш;

бўлажак офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантиришнинг барча босқичларида узлуксиз ташхис тадбирларини амалга ошириш муҳим вазифалардан ҳисобланади. Биз бу жараёнида, ушбу вазифаларнинг амалиётда ҳал этилишига доир мавжуд аҳволни ўргандик ва таҳлил қилдик. Эмперик изланишлар шундан далолат бердики, офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш, ҳамда ишчи ўқув дастурлари бўлажак офицерларнинг касбий компетентлигини такомиллаштиришдаги муҳим аҳамият касб этади.

Маълумки, сўнгги йилларда мамлакатимизда ҳарбий таълим тизимини, ҳарбий илм-фанни такомиллаштириш, замонавий талаблар ва жаҳон стандартларига мослаштириш масаласига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бу борада 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясининг “Хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий руҳдаги ташқи сиёсат юритиш” деб номланган бешинчи йўналиши доирасида республиканинг конституциявий тузумини, суверенитетини, ҳудудий яхлитлигини ҳимоя қилишга доир чора-тадбирларни рўёбга чиқаришда бўлажак офицерларнинг касбий-шахсий компетентлиги муҳим аҳамият касб этади. Мазкур жиҳатлар, ўз навбатида, мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантириш олдида интеллектуал жиҳатдан етук, стратегик ва таҳлилий фикрлашга қодир, касбий компетентлиги юқори даражада шаклланган офицерларни тайёрлашнинг самарали тизимини яратиш билан боғлиқ устувор вазифаларни қўяди.

ХУЛОСА

Хулоса қилиб шунни айтиш лозимки, мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантиришнинг ўзига хос тузилмаси аниқланди. Мазкур тузилмада бўлажак мактабларда офицерлик касбига ҳавас хисларини ўйғотиш орқали ватанпарварлик туйғусини шакллантиришнинг мазмуни таянч касбий компетенциялар (ижтимоий-ҳуқуқий, маънавий-ахлоқий), касбий-шахсий сифатлар (стратегик мобиллик, тезкор-тактик мослашувчанлик, ҳарбий эмоционал барқарорлик, толерантлик, ватанпарварлик) элементлари, ҳарбий-касбий компетенциялар, ватанпарварлик, креативлик даражасини ўзида акс эттирувчи соҳага оид интеграл касбий кўникмаларнинг ўзаро алоқадорлигида такомиллашиб боришини ёритиб беради.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ-4947-сон «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича “Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони // www.lex.uz.-Т.: Ўзбекистон,2017 й.Б-236.
2. Ўзбекистон Республикасининг “Таълим тўғрисида”ги Қонуни. - Тошкент: Шарқ. 2020 йил 23-сентябрь. - 65 б.
3. Каримов И.А.Юксак маънавият-енгилмас куч. -Т.:Маънавият,2008 й. Б-168.

4. Алимардонов З.Ш. Ҳарбий хизматчиларнинг касбий компетентлигини шакллантиришда инноватсион технологияларнинг ўрни // Халқ таълими. Тошкент, 2016.-№2. Б.-83-86.
5. Алимардонов З.Ш. Ҳарбий хизматчиларнинг касбий компетентлигини тарбиялаш механизмларини илмий-педагогик такомиллаштириш. // Замонавий таълим. Тошкент, 2016.-№8. Б.-27-32.
6. Алимардонов З.Ш. Олий ҳарбий таълим муассасалари ҳарбий хизматчиларининг касбий компетентлигини такомиллаштиришнинг педагогик аҳамияти // Педагогик маҳорат. –Бухора, 2018-№1. –Б. 49-53.
7. Алимардонов З.Ш. Ўқувчи-ёшларни Ватанга садоқат руҳида тарбиялаш // Касб-хунар таълими. Тошкент, 2015.-№6. Б.-22-23.
8. Алимардонов З.Ш. Ёшларда ҳарбий ватанпарварлик туйғуси компетентлигини шакллантиришнинг замонавий усуллари // Ёшлар билан мулоқот: муаммо ва ечимлар. Халқаро конференция материаллари.-Тошкент, 2018.-Б.68-70.
9. Абдулла Авлоний. “Туркий гулистон - ёхуд ахлоқ” (Нашрга тайёрловчи Л. Холиқов). - Тошкент: Ўзбекистон, 1992. - 160 б.
10. Муслимов Н.М. “Касбий компетенция технологиялар” -Т.: Навруз. 2014 й.Б-231.
11. Кайковус. Қобуснома. - Тошкент: Ўқитувчи, 1992. Б- 85.
12. Мусурмонова О. Оила маънавияти - миллий ғурур. - Тошкент: Ўқитувчи, 1999. - 200 б.
13. Темур тузуклари (П. Аҳмедов таҳрири остида). - Тошкент: Ғ. Ғулум, Адабиёт ва санъат, 1996. - 344 б.
14. Худойқулов Х.Ж. Ўзбекнинг ғурури - унинг одобида. Тошкент, Фан 2008. - 224 б.
15. Юсупов Э, Исмоилов Х. Инсон баркамоллиги. - Тошкент: Ўзбекистон, 1990. - 35 б.
16. Юсуф Хос Ҳожиб. Қутадғу билиг. - Тошкент: Юлдузча, 1990 й. Б- 250 .